

ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АНТИКРИЗОВОГО РОЗВИТКУ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

G. Ortina,
the National University of Civil Protection of Ukraine

APPROACHES TO MAKING MECHANISMS OF THE STATE REGULATION OF ANTI-CRISIS DEVELOPMENT IN THE REAL ECONOMY SECTOR

У статті запропоновано антикризові механізми в реальному секторі економіки розглядати як сукупність важелів, методів та інструментів, що забезпечують досягнення балансу соціальної, економічної, екологічної та інституційної складових стійкого розвитку. Встановлено, що при розробці механізмів державного регулювання антикризового розвитку реального сектору економіки ключові параметри визначаються технологічним, кадровим і фінансовим потенціалом, які відображають сукупність необхідних ресурсів для подолання існуючого дисбалансу. Обґрунтовано принципи державного регулювання антикризового розвитку реального сектору економіки.

The article suggests anti-crisis mechanisms in the real sector of the economy to consider as a set of levers, methods and tools that ensure achievement of the balance of social, economic, ecological and institutional components of sustainable development. It was established that in developing an anti-crisis strategy for industrial development, key parameters are determined by the technological, personnel and financial potential, which reflect the set of necessary resources to overcome the existing imbalance.

To overcome the negative dynamics of industrial development in the country developed anti-crisis strategy. It is determined that the target objects of the anti-crisis strategy of industrial development for the perspective period are the following: to improve the structure of industry (by stimulating the development of export-oriented and import-substituting industrial production; situation in the country); balance of socio-economic development; rational use of territorial resources; reliable functioning of production, social and other infrastructures; the required standard of living of the population. Implementation of the proposed strategy will ensure the sustainability of the evolutionary process and the implementation of innovative modernization in the real sector of the economy.

The principles of state regulation of anti-crisis development of the real sector of the economy are grounded.

Ключові слова: антикризовий розвиток, державне регулювання, механізм впливу, потенціал, промисловість, ресурси.

Key words: anti-crisis development, state regulation, mechanism of influence, potential, industry, resources.

ВСТУП

В умовах прискореної глобалізації економіка України розвивається під впливом складних світових фінансово-економічних процесів. Тому наслідки світової фінансово-економічної кризи, яка почалася з осені 2008 р., позначилися на реальному секторі економіки, у тому числі промисловості. Падіння промислового виробництва в світі почалося з вересня 2008 р. і у вересні — листопаді досягло 13,2% порівняно з аналогічним періодом 2007 р. Обсяги виробництва у країнах Євросоюзу у грудні 2008 р. скоротились відповідно на 12%, за вересень — листопад обсяги світового експорту товарів у перерахунку на рік зменшились на 42,6%.

Основні зовнішні і внутрішні чинники, що спричинили негативну динаміку показників розвитку промисловості в країні, такі: погіршення умов торгівлі на міжнародних ринках сировинних товарів і товарів низького технологічного переділу, що стримувало активізацію діяльності в експор-

тноорієнтованих галузях; скорочення обсягів промислового виробництва та будівництва в основних країнах — торговельних партнерах України, що спричинило згорання попиту на продукцію вітчизняної промисловості як інвестиційного, так і проміжного споживання; зниження внутрішнього попиту на продукцію вітчизняної промисловості як з боку населення (продукція харчової, легкої, деревообробної промисловості та автомобілебудування), так і промислових споживачів державного та приватного секторів (продукція добувної промисловості, машинобудування тощо); падіння платоспроможності підприємств та неможливість залучення ними кредитних коштів, що значно ускладнило як реалізацію інвестиційних планів, так і здійснення поточної діяльності; зростання витрат на основні складові собівартості продукції, зокрема вартості енергоносіїв, тарифів на залізничні перевезення, заробітної плати, що призвело до зниження рентабельності виробництва та інвестиційної привабливості.

Питання антикризового управління в економіці розглядались у наукових працях таких вчених, як: Алімова О.М., Амоши О.І., Беззубко Л.В., Буркинського Б.В., Бутка М.П., Геєця В.М., Герасимчук З.В., Гранберга О.Г., Долішнього М.І., Дорогунцова С.І., Злупка С.М., Прокіпенка М.Д., Симоненка В.К., Фащевського М.І., Федорищевої А.М., Чернюк Л.Г., Чумаченька М.Г. та інших.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Метою статті є удосконалення підходів до розробки антикризової стратегії в реальному секторі економіки, в яких, на відміну від існуючих, ключовими компонентами мають виступати технологічний, кадровий і фінансовий потенціали.

РЕЗУЛЬТАТИ

Світова економічна криза висвітлила, що в Україні при позитивній цінній кон'юктурі не здійснено структурних змін у промисловості, а також заходів щодо модернізації виробництва. Основною проблемою промисловості України є відсутність як у власників підприємств, так і у владних структур антикризового арсеналу інструментів, заходів і досвіду протидіяти негативним зовнішнім потрясінням. Саме неконкурентоспроможні як за собівартістю, так і за якістю й асортиментом продукції виробництва у періоди різкого зростання попиту та обвалу цін опиняються поза ринком. Слабкою ланкою в національній економіці виявилася і банківська система, що потрапила в повну залежність від зовнішнього кредитування й виявила нездатність до ефективного господарювання.

Найбільш постраждала від наслідків кризи промисловість. Обсяги виробленої промислової продукції 2009 р. порівняно з 2008 р. скоротилися на 21,9%, у тому числі в переробній промисловості — на 26,6%. Найбільшого спаду зазнали галузі, орієнтовані на виробництво продукції виробничого та інвестиційного призначення: машинобудування (- 45,1%), виробництво неметалевої мінеральної продукції (- 38,4), металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів (- 26,6), хімічна і нафтохімічна промисловість (- 23,2%). Значною загрозою для конкурентоспроможності національної економіки з погляду її спроможності до інвестиційного зростання та проведення модернізації є збереження найбільш глибокого спаду виробництва в машинобудуванні, яке за 2009 р. втратило майже половину обсягів продукції порівняно з 2008 р. Найбільшого спаду зазнало виробництво транспортних засобів устаткування, яке скоротилося проти 2008 р. на 58%.

На цьому фоні найменші втрати спостерігалися у двох галузях — виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (- 6,1%) і виробництві коксу, продуктів нафтоперероблення (- 3,4). Це пов'язано, перш за все, з підтриманням високого внутрішнього попиту на товари широкого споживання та нафтопродукти (моторний бензин та дизельне паливо, мазути паливні важкі, обсяги виробництва яких зросли).

Порівняно з 2008 р. одержано приріст продукції у виробництві олії соняшникової нерафінованої на 49,4%, маргарину — на 11,1, кондитерських виробів — на 6,1,

горілки та міцних спиртових напоїв — на 5,2%. Перевищено обсяги попереднього року у фармацевтичному виробництві (на 0,7%), виробництві мила та миючих засобів, засобів для чищення і полірування, парфумерних та косметичних засобів (на 0,8%) [1; 4].

Одним з потужних чинників економічного спаду промисловості країни 2009 р. стало різке зниження інвестиційної активності підприємств, скорочення інвестиційної діяльності. Негативній динаміці інвестиційної діяльності в промисловості сприяли наступні фактори [2, с. 50]:

- значне падіння обсягів виробництва через зменшення внутрішнього і зовнішнього попиту;
- погіршення фінансового стану підприємств;
- погіршення умов кредитування, особливо довгострокового, ускладнило реалізацію інвестиційних проектів у галузях з високою часткою позикових ресурсів, перш за все у машинобудуванні, металургійній та хімічній промисловості;
- скорочення державних інвестицій;
- різке збільшення витрат на імпорتنі складові виробництва та обслуговування боргових зобов'язань в іноземній валюті.

На економічне зростання та зовнішню торгівлю України мали негативний вплив світовий попит і стан зовнішніх ринків. Скороченню попиту на вітчизняну продукцію сприяв спад промислового виробництва в таких країнах, як Росія, Казахстан, Туреччина, країни ЄС (Німеччина, Угорщина, Італія), США — основних імпортерів вітчизняної сировинної продукції, продукції проміжного споживання, а також інвестиційної. Значна кількість країн світу запровадила протекціоністські заходи та надає підтримку власним виробникам.

Розвиток промисловості, як і економіки в цілому, у подальшому залежатиме від оздоровлення внутрішніх фінансових ринків, стабілізації курсу національної валюти, підвищення конкурентоспроможності промислової продукції та зростання світової економіки. Стимулювання економічного піднесення повинно здійснюватися шляхом проведення відповідної державної промислової політики [3].

Для ефективного розвитку вітчизняної промисловості, урахувавши відсутність ринкового механізму міжгалузевого перерозподілу ресурсів і слабкість вітчизняного фінансового сектору, неспроможного фінансувати великі інвестиційні проекти, необхідно повернутися на певний період до практики прямого перерозподілу ресурсів державою. Слід визначити низку галузевих пріоритетів, які мають конкурентні переваги й забезпечать модернізацію промислового виробництва. Держава має стати ініціатором розробки та реалізації масштабних інвестиційних проектів у пріоритетних галузях та спрямувати на їх здійснення як власні ресурси, так і ресурси бізнесу, залучаючи їх на вигідних для нього умовах. Серед інструментів підтримки розвитку пріоритетних галузей доцільно практикувати бюджетне кредитування, надання державних гарантій, податкових пільг тощо [5].

Стабілізації металургійного виробництва сприятиме розширення внутрішнього споживання металопродукції через її здешевлення і використання в машинобудуванні

та будівництві. Сьогодні розроблена важлива програма оновлення рухомого складу Укрзалізниці, реалізація якої забезпечить вітчизняні металургійні підприємства замовленням на металопрокат для модернізації залізничних колій (рейки, метизи, кріплення тощо), ремонту і виробництва вантажних вагонів, а також для вагонобудівних заводів. Здійснення цієї програми та інших міжгалузевих проектів, зокрема "Стратегії розвитку авіаційної промисловості та цивільної авіаційної техніки до 2020 року", "Державної цільової програми розвитку автомобільної промисловості та регулювання ринку автомобілів на період до 2015 року" тощо, дасть змогу вітчизняній промисловості прискорити подолання фінансової кризи.

Отже, пом'якшення негативних наслідків сучасної кризи можливе за умови створення ефективного організаційно-економічного механізму, здатного забезпечити сталу підтримку фінансово-економічної дієздатності підприємств. Для цього через систему дієвих нормативно-правових актів та регуляторних заходів необхідно:

- удосконалити фінансово-кредитну діяльність банківської системи в напрямі зниження кредитних ставок та зростання обсягів довгострокового кредитування, особливо для підприємств із великим циклом виробництва (авіабудування, суднобудування, важке машинобудування тощо);

- вирішити питання наповнення стабілізаційного фонду та здійснювати фінансування інвестиційних проектів за рахунок цих коштів;

- надати підтримку стратегічно важливим для країни високотехнологічним виробництвам, у продукції яких висока частка доданої вартості та які забезпечують високу зайнятість робітників у суміжних галузях;

- стимулювати модернізацію основних засобів та впровадження сучасних енергозберігаючих технологій через надання підприємствам податкових і митних пільг;

- продовжити виконання інвестиційних та інноваційних проектів із залученням розробок переважно вітчизняних наукових установ, конструкторських та проєктних організацій;

- стимулювати переорієнтацію виробників експортоорієнтованих галузей промисловості на потреби внутрішнього ринку та розвиток імпортозамінних виробництв;

- здійснити комплекс заходів, спрямованих на забезпечення реалізації вітчизняної промислової продукції на внутрішньому ринку за цінами, не вищими від світових;

- запровадити підтримку суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють видобуток вітчизняної природної сировини та виробництво імпортозамінюючої продукції;

- стабілізувати внутрішньої політики ціноутворення на промислову продукцію, транспортування природного газу та перевезення вантажів;

- запровадити заходи щодо захисту внутрішнього ринку промислової продукції від імпорту, який завдає шкоду вітчизняним виробникам, у рамках передбачених СОТ інструментів;

- надавати інформаційну та правову допомогу у встановленні економічних зв'язків вітчизняних промис-

лових виробників з іншими країнами з метою розширення зовнішніх ринків збуту їх продукції;

- приватизувати підприємства оборонної промисловості, які не завантажені оборонним замовленням, перепрофілювати і створити нові робочі місця у сфері виробництва високотехнологічної цивільної продукції;

- упровадити у практику застосування офсетних та лізингових схем при експорті продукції, що дасть можливість відкривати нові робочі місця для виконання замовлень покупця;

- активізувати поповнення оборонного бюджету (спеціального фонду) за рахунок здачі в оренду земель оборонного призначення;

- посилити роль державних важелів управління регіональним розвитком;

- активізувати діяльність місцевих органів влади та місцевого самоврядування у процесі впровадження дієвої антикризової політики в регіонах.

Таким чином, системний характер поточної кризи потребує розробки стратегії подолання кризи і побудови більш прогресивного типу ринкової економіки, створення умов для якісних структурних змін і тривалого зростання промислового виробництва. Вихід із кризи може бути здійснений насамперед за допомогою розробки й реалізації антикризового механізму, який би враховував особливості регіонів, взаємодоповнюючи загальну державну концепцію реформ і сприяв би постійному й динамічному розвитку конкретного регіону.

Розробка антикризового механізму подолання промислового відставання базується на наступних принципах:

1. Антикризовий механізм повинен одночасно охоплювати:

- за функціональною ознакою — області й райони, що відносяться до економічного району;

- за галузевою ознакою — галузі комплексу в традиційному розумінні, а також сукупність підприємств (суб'єктів господарювання), що випускають продукцію з однаковими або схожими якісними та функціональними показниками.

2. Враховуючи, що досить значка кількість регіонів відноситься до старопромислових районів, процес реформування промислових укладів повинен бути перманентним і не перетворюватися на обвальний, який пов'язаний із закриттям підприємств і масовим безробіттям, спрямований на збереження спеціалізації виробничого й науково-технічного потенціалу регіону.

3. Наявність різних техніко-економічних укладів у кожній галузі через загальне лімітування ресурсів у ході реформування вимагає директивного державного регулювання, пов'язаного з "балансуванням" сукупної потреби стратегічних ресурсів ("переливу" мобільних ресурсів з прив'язкою до економічної ефективності).

4. Основа концепції антикризового механізму полягає у використанні й розвитку регульованого внутрішнього потенціалу й зміні акценту від мілітаризованого й "тяжкого" виробництва до гнучкої спеціалізації із взаєморозвитком усіх сфер життєдіяльності базуючись на власних природних ресурсах й трудовому потенціалі.

5. Врахування регіональних особливостей визначається загальними тенденціями реструктуризації й сформованими регіональними диспропорціями в економічному районі.

6. Пожвавлення інвестиційної політики можливо тоді, коли реформування господарського комплексу йде в рамках загальної реформи в Україні.

Антикризова стратегія розвитку промисловості повинна охоплювати такі блоки: науково-технічну, інвестиційну, промислову політику та фінансово-кредитну політику. В сфері збереження й розвитку антикризового потенціалу, здатного забезпечити науково-технічну незалежність регіонів економічного району й виходу на сучасний технологічний рівень, необхідно:

- змінити напрями наукових досліджень, ґрунтуючись на пріоритетах державної науково-технічної політики й відтинаючи неефективні, малоперспективні й морально застарілі напрями досліджень (вибір пріоритетів ґрунтується на згоді із завданнями підвищення рівня економічної безпеки різних регіональних рівнів);
- створити сприятливий інвестиційний клімат з використанням різних форм селективного державного стимулювання життєвого циклу інновацій і захисту вітчизняних виробників наукомісткої продукції;

- здійснювати комплекс організаційних і економічних заходів: по вдосконаленню інституту державних наукових центрів в рамках державних програм по найбільш перспективних фундаментальних дослідженнях, по розвитку інжинірингових центрів на територіях. У сфері інвестиційної політики основним напрямом має бути формування сприятливого інвестиційного середовища й підвищення інвестиційної активності й правової захищеності суб'єктів господарювання як на іноземних, так і на вітчизняних ринках. Це можливо тільки при реалізації таких принципів:

- підвищення важливості неінфляційних джерел нагромадження суб'єктів господарювання й розширення обсягів залучення заощаджень населення;

- надання підвищення рівня самостійності учасникам взаємодії протягом всього циклу "наука — виробництво — споживання" на основі спільного державно-комерційного фінансування інвестиційних проектів;

- розміщення централізованих капітальних вкладень і здійснення державного фінансування в нововведення на конкурсній основі з переносом центру тяжіння з безповоротного бюджетного фінансування на кредитування на поворотній основі;

- проведення обов'язкової незалежної експертизи (у т.ч. із залученням іноземних фахівців) інвестиційних проектів, особливо пов'язаних з формуванням міжвідомчих і міжрегіональних наукомістких виробничих комплексів і центрів наукових досліджень;

- створення мережі "полюсів зростання", зон "інновацій" і зон економічних експериментів: розвиток ризикового (венчурного) бізнесу;

- здійснення протекціонізму інвестування процесу "наука — виробництво — споживання".

Основними напрямками зміцнення фінансової системи й кредитно-грошових відносин є зменшення кількості податків і надання "податкових канікул" особливо устано-

вам, які здійснюють фундаментальні дослідження, розробку й впровадження екологічних технологій, зокрема:

- відмова від галузевого підходу при передачі основних засобів і іншого майна підприємств протягом усього процесу "наука — виробництво — споживання", продовження безподаткового режиму на всі безоплатні передачі при наявності ухвали відповідних органів влади;

- цільове фінансування державних витрат і надання бюджетної допомоги науково-дослідним організаціям тільки відповідно до цільових проектів, державних науково-дослідних програм і програмами розвитку регіонів;

- звільнення від оподаткування доходів від надання технічної допомоги малих підприємств, які здійснюють НДДКР на регіональному рівні;

- вживання своєчасних заходів по захисті інтересів суб'єктів господарювання регіонального ринку;

- створення регіональних фінансових резервів, призначених для стабілізації процесу "наука — виробництво — споживання", спеціалізованих банків і створення регіональних фондів розвитку (у т.ч. фондів конверсії) і фондів субвенцій.

Антикризова стратегія розвитку промисловості повинна враховувати особливості економічного району (модернізація і реконструкція шкідливого виробництва за сучасними технологіями, реструктуризація підприємств, сировинна спрямованість у структурі експортної складової зовнішньоекономічної діяльності регіонів, надмірна урбанізація, наявність малих моноспеціалізованих міст і містити в собі такі напрями:

1. Реструктуризація промислового виробництва з метою наповнення ринку високоякісною продукцією, згортання неефективного (особливо екологічно шкідливого) виробництва.

2. Модернізація виробничого апарату й усієї промислової інфраструктури на новій високоєфективній базі.

3. Підвищення рівня природоохоронної діяльності й екологічної безпеки.

4. Підвищення конкурентоспроможності як рівня технологічного процесу, так власне і продукції, що виробляється.

5. Підвищення комплексності й глибини переробки сировини, зниження енерго- і матеріалоємності продукції.

6. Підвищення експортного потенціалу.

7. Пріоритетний розвиток галузей споживчого і забезпечуючого призначення, на основі існуючого та новостворюваного промислового потенціалу. Переорієнтація виробництва на вирішення першочергових проблем забезпечення продуктами харчуванням, житлом, товарами легкої промисловості, медикаментами тощо.

8. Диверсифікованість обробної промисловості, яка має прояв у формуванні багатопрофільної, багатогалузевої орієнтації суб'єктів господарювання на випуск конкретних видів продукції, що задовольняє потреби людини.

9. Локалізація й нейтралізація наслідків трансформації промисловості регіону і конверсії оборонної промисловості.

10. Адаптація проведення регіональної промислової політики до ринкових реформ.

Основні цілі антикризової стратегії розвитку промисловості взаємно доповнюють пріоритети загальної селективної стратегічної політики, до якої можна віднести:

— орієнтацію на випуск інноваційної продукції і освоєння в суспільних цілях технологій подвійного призначення;

— прискорений розвиток галузей життєзабезпечення й збільшення частки споживчого сектору.

Система галузевих пріоритетів як складових антикризової стратегії розвитку промисловості включає:

— паливно-енергетичний комплекс: енергопостачання й розвиток нетрадиційних джерел теплопостачання;

— підвищення паливної безпеки на основі розвитку системи енергозабезпечення (конденсаційні електростанції, атомна енергетика із замкненим ядерно-паливним циклом тощо.);

— реконструкція й модернізація існуючих потужностей; обмін електроенергією в рамках територій;

— створення диверсифікованих територіально-виробничих структур енергетичних об'єктів по типах, видах палива й районам розміщення;

— хіміко-металургійний комплекс: підвищення якості продукції з доведенням до більш високого ступеня готовності, підвищення коефіцієнта використання металу, створення матеріалів із заздалегідь заданими властивостями, більш повна утилізація й переробка відходів виробництва при прискореному впровадженні природоохоронних заходів, перехід на біосферосумісні технології; перепрофілювання потужностей по виплавці високоміцного металу й виробництву спеціальних видів прокату.

— машинобудування й металообробка: забезпечення потреби в сучасному обладнанні переробного комплексу, АПК, торгівлі, громадського харчування, медицини й охорони здоров'я, ліквідації існуючої невідповідності в технічному рівні розвитку між технологічно взаємопов'язаними галузями виробництва;

— здійснення переходу (відповідно до світових тенденцій) до нового технологічного укладу на основі розробки, впровадження й функціонування інновацій, вихід і закріплення на світових ринках товарів і послуг.

ВИСНОВКИ

Для подолання негативної динаміки розвитку промисловості в країні розроблено стратегію державного регулювання антикризового розвитку реального сектору економіки. Визначено, що цільові установки антикризової стратегії розвитку промисловості на перспективний період полягають у послідовному досягненні такого: удосконаленні структури промисловості (шляхом стимулювання розвитку експортноорієнтованих та імпортозамінних промислових виробництв; орієнтування на конкретні вузькі сегменти ринку, де вітчизняні товаровиробники зможуть реалізувати конкурентні переваги з урахуванням соціально-економічного становища в країні); збалансованості соціально-економічного розвитку; раціонального використання територіальних ресурсів; надійного функціонування виробничої, соціальної та інших інфраструктур; необхідного рівня стандартів життя населення. Реалізація запропонованої

стратегії дозволить забезпечити стійкість еволюційного процесу і проведення інноваційної модернізації в реальному секторі економіки.

Література:

1. Амоша А.И. Стратегия совершенствования хозяйственного механизма в промышленности Украины / А.И. Амоша // Экономическая наука современной России. — 2001. — № 2. — С. 112—118.

2. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи / [Жаліло Я.А., Бабанін О.С., Белінська Я.В. та ін.] / За заг. ред. Я.А. Жаліло. — К.: НІСД, 2009. — 142 с.

3. Корелин В.В. Антикризисная промышленная политика / В.В. Корелин, Д.Н. Патрушев, Б.В. Прянков. — М.: Экономика, 2004. — 415 с.

4. Мельничук В. Тенденції економіки з початку кризи / В. Мельничук // Урядовий кур'єр. — 2009. — 3 квітня. — С. 6.

5. Микитенко В.В. Формування системи управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості у чотирьох-вимірному просторі реалізація дії її функціоналів / В.В. Микитенко, О.О. Демешок // Інвестиції: практика та досвід. — 2013. — К., Чорноморський державний університет ім. Петра Могили МОНмолодьспорту України. — 2013. — № 1. — С. 12—19.

6. Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України / за наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А. Хвесика / Державна установа "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України". — К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. — 40 с.

References:

1. Amosha, A.I. (2001), "The strategy of improving the economic mechanism in the industry of Ukraine", *Jekonomicheskaja nauka sovremennoj Rossii*, vol. 2, pp. 112—118.

2. Zhalilo, Ya. A., Babanin, O. S. and Belins'ka, Ya. V. (2009), *Ekonomichna kryza v Ukraini: vymiry, ryzyky, perspektyvy* [The Economic Crisis in Ukraine: Measurements, Risks, Prospects], NISD, Kyiv, Ukraine.

3. Korelin, V.V. Patrushev, D.N. and Prjankov, B.V. (2004), *Antikrizisnaja promyshlennaja politika* [Anti-crisis industrial policy], *Jekonomika*, Moscow, Russian Federation.

4. Mel'nychuk, V. (2009), "Economic Trends since the Beginning of the Crisis", *Uriadovyj kur'ier*, 3 kvitnia, pp. 6.

5. Mykytenko, V. V. and Demeshok, O. O. (2013), "Formation of the management system for the development of the strategic potential of industry in the four-dimensional space, the realization of the function of its functionals", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 12—19.

6. (2013), *Naukovi osnovy natsional'noi stratehii staloho rozvytku Ukrainy*, [Scientific fundamentals of the national strategy of sustainable development of Ukraine], DU IEPSSR NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2017 р.